ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 113, Şubat 2021, s. 268-291

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.48046>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

30.11.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

28.02.2021

Serhan KARANFİL

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D. Dr Öğrencisi
serhankaranfil@gmail.com

AYDIN ÖZKAN KOLEKSİYONU'NDAKİ BİZANS SİKKELERİ

Öz

Koleksiyoner Aydın Özkan'ın sikke koleksiyonundaki Bizans sikkelerinin tanıtımı ve belgelenmesi bu çalışanın konusunu oluşturmaktadır. Aydın Özkan 2008 yılında Ankara Etnoğrafya Müzesi Müdürlüğü'ne kayıt olduktan sonra antik sikkeler ile koleksiyonunu zenginleştirmiştir. Koleksiyonda Grek, Roma, Bizans, Sasani, Memluk, Kilikya Ermeni Krallığı, Anadolu Selçuklu, Mardin Artuklu, Venedik ve Osmanlı sikkelerini içeren toplam 1189 adet antik sikke bulunmaktadır. Aydın Özkan'ın sikke koleksiyonunda 75 adet Bizans sikkesi yer alır. Koleksiyondaki sikkelerden 5'i altındır. Sikkelerin 70'i ise bronzdur. Çalışmanın konusunu oluşturan Bizans sikkeleri İmparator I. Anastasius ile II. Andronikos ve IX. Mikhael dönemleri arasını kapsamaktadır. 70 bronz sikkenin bulunduğu koleksiyondaki Bizans sikkeleri çeşitli grafik ve tablolarla desteklenmiştir. Böylece, Anadolu'da Bizans sikkeleri üzerine yayın yapan araştırmacılara ışık tutması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Koleksiyonerlik, Bizans, Bronz, Altın, Sikke

BYZANTINE COINS IN THE AYDIN ÖZKAN COLLECTION

Abstract

The subject of this article is the promotion and documentation of Byzantine coins from Collector Aydın Özkan's coin collection. After enrolling at Ankara Ethnography Museum Directorate in 2008, Aydın Özkan has enriched his collection with ancient coins. There are total of 1189 ancient coins in the collection, which include Greek, Roman, Byzantine, Sassanid, Mamluk, Cilician Armenian Kingdom, Anatolian Seljuk, Mardin Artuklu, Venice and Ottoman coins. There are 75 Byzantine coins in Aydın Özkan's coin collection. 5 of the coins in the collection are gold. 70 of the coins are bronze. Byzantine coins, which are the subject of this study, covers the period between Emperor Anastasius I, Andronikos II and Mikhael IX. The Byzantine coins in the collection, which includes 70 bronze coins, supported with various graphics and tables, and it is aimed to shed light on the researchers who study on Byzantine coins in Anatolia.

Keywords: Collectorship, Byzantine, Bronze, Gold, Coin

Koleksiyonerlik / Nüsmatik

Korunması gerekli olduğu düşünülen taşınır kültür ve tabiat varlıklarının içeriği, 2863 sayılı kanunun 23. maddesinde yer almaktadır. Buna göre gerçek ve hükmi kişiler, Kültür ve Turizm Bakanlığı gereğince verilen izin doğrultusunda korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından koleksiyonlar oluşturabilmektedir. Koleksiyoncular yapılan işlemleri, bakanlığa bildirmekle ve yönetmelik usulünce, söz konusu taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydetmekle yükümlüdürler. Korunması ile ilgili düzenlenen Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında yönetmelikçe *koleksiyon* tanımı şöyledir; belirli bir grupta içinde sınıflandırma işlemi yapılarak, yeri belli olacak şekilde saklanması ve korunması gereken grup olarak tanımlanmıştır¹ *Koleksiyoncu* tanımı ise, merakı gidermek amacıyla başlanan iş, beraberinde eseri koruma, değerlendirme ve yarar sağlama olarak devam ettirecek kişi veya kuruluş olarak tarif edilmiştir.²

Türkiye'de 20.yüzyılın ilk yarısına kadar maddi ve kültürel nedenlerin yanı sıra kanunların da koleksiyonculuğu özendirerek nitelikte olmaması nedeniyle şahıs koleksiyonlarının yaygın olmadığı söylenebilir. Koleksiyonculuk³ ülkemizde varlıklı kesimle özdeşleştirilmiş olsa da koşullar uygun olduğunda ve kültürel alt yapı sağlandığında koleksiyoncuların sayısı artış gösterecektir. Koleksiyonlar için harcanan emek ve paranın, sosyal saygınlık olarak geri döneceği düşünüldüğünde ve koleksiyonculuğun kişiye kattığı kazanım ile uyandırdığı itibar da koleksiyonculuğun artması yönünde teşvik edici olacaktır (Konukçu 2007). Özel koleksiyonların sadece şahsi bir çaba olarak görülmemelidir. Kamusal ve bilimsel alana katacakları düşünüldüğünde, kültür hayatımızın tamamlayıcısı olarak karşımıza çıkacaktır (Durmaz 2012:

¹ Türk Dil Kurumuna göre; koleksiyon öğrenme, yarar sağlayan veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü olarak tanımlanır (TDK 2017).

² Taşınır kültür varlığı koleksiyonculuğuna ilişkin kapsamlı değerlendirmeler için bkz., Aydos 2008: 62-75.

³ Türkiye'de koleksiyonculuk, koleksiyonerliğin problemleri gibi konular için bkz. Önen, Tunç ve Türkyılmaz 2007.

1). Koleksiyonerliğin ve özel koleksiyonların varlığı yalnız kültür varlıklarının korunması açısından değil, onların bilim dünyasına açılması ve dolayısıyla da bilimsel katkıları açısından da önemli bir nitelik taşımaktadır. Konuya numismatik dünyasına yapılan bilimsel katkılar açısından baktığımızda, özel koleksiyon sahiplerinin yeterli sayıda bilimsel yayın üretmediğini de söylebiliriz (Targaç 2016).

Grek Dönemi'nde kanun anlamıyla bilinen nomos sözcüğünden türetilen Grek dilinde nomisma/noummos ve Latin dilinde nummus sözcükleri sikke anlamını ifade etmektedir. Söz konusu kelimeler zamanla türetilmiş olan numismatik “sikke bilimi” Fransızcadan dilimize çevirebilir. Kişi kendisine hobi veya meslek olarak numismatiği seçerek, sikkeleri bilimsel açıdan değerlendirip belli bir metod çerçevesinde inceleyen kimselere ise numismat denir (Tekin 1994: 22). Numismatik bilimi, ticari işlemlerin yanı sıra kanuni değiş tokuş işlemleri esnasında kullanılan ve bununla beraber devletler tarafından basılan ve üzerinde bir betim bulunan darp edilmiş metal parçasının incelenmesini numismatik bilimi esas almaktadır (Morrisson 2002: 10). Numismatik bilimi arkeolojinin doğuşuyla ilintilidir ve arkeolojinin gelişiminde etken rol oynamıştır. Sikkeyi estetik merak amaçlı ve “Antikacının” elinde tuttuğu tek parça eser olmaktan çıkartıp, tanınmış metin ve olaylar arasında ilişki kurarak, büyük sikke serilerinin daha kapsamlı bir bakış açısı ile kendi genel durumu içinde yorumlanmasına zemin hazırlar (Morrisson 2002: 14). Böylece sikkeler, ticari bir ödeme yöntemi dışında tarihi bir belge niteliği taşımaktadır. Sikkeler, bir toplumun ya da bir kentin ticari ve ekonomik boyutunun aydınlatılmasının dışında, aynı zamanda siyasi olayların çözüme kavuşturulmasında da önemli bir rol oynamaktadır (Tekin 2004: 46). Ayrıca sikkelerin, unutulmuş toplumların, kentlerin ve yerleşim yerinin belirlenmesi, ailerin ad ve soylarının, kullanılan maden çeşidine göre o dönemki devlet ekonomisi hakkın ipucu vererek, dinsel inanışları ve egemenlik sınırları konusunda da aydınlatıcı olduğu unutulmamalıdır (Artuk 1982: 10).

Aydın Özkan ve Koleksiyonu Hakkında

Aydın Özkan 1946 yılında Ankara'da doğmuş, 1969 yılında Hannover/Almanya Teknik Üniversitesi, Kimya Yüksek Mühendisliği'nden mezun olmuştur. Hannover Teknik Üniversitesi'nde tamamladığı doktora sonrası yine aynı üniversitede 1969-1971 yılları arasında da Asistanlık yapmıştır. 1972-1994 yılları arasında ülkemizde kimya alanındaki çeşitli şirketlerde mühendis olarak, 1994-2004 yılları arasında da Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümü Org. Kimya Anabilim Dalı'nda Öğretim Üyesi olarak çalışmıştır. Gittiği her ülkede her farklı kentte ilk önce müzeleri gezmek isteyen Aydın Özkan, emekli olduktan sonra arkeolojiye duyduğu merak/tutku ile önce son altı Osmanlı padişahının⁴ sikkelerini toplayarak yola çıkar. Daha sonra 2008 yılında Ankara Etnografya Müzesi Müdürlüğü'ne kayıt olduktan sonra antik sikkeler ile koleksiyonunu zenginleştirmiştir⁵.

⁴ 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre son 6 padişah öncesi paraların serbestçe alımı ve satımı yasaktır.

⁵ Aydın Özkan, antik sikkeleri müzayede firmalarından (Fritz Rudolf Künker GmbH, Numismatik Lanz, Numismatik Naumann, Heidelberger Münzhandlung, Chimaira-antiques-coins.com, Andrews Coin & Jewelry, Vente Publique) ve online firmalardan (gittigidiyor.com, ebay.com, ebay.de, ebay.uk) satın almıştır. Birçok ülkede ve özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde antik sikkeler serbestçe alınıp satılabilmektedir. İnternet sitelerinde de serbestçe alınıp satılabilir.

Aydın Özkan'ın çocukluk yıllarında mektup zarflarındaki pulları ıslatıp çıkarmayı öğrenerek başlığı yolculuk, onu numismatik koleksiyonerliğine götürmüştür. Aynı tür nesnelerin serisini tamamlayarak, bütünü elde etmeye çalışmak bilinçli bir koleksiyonerin işidir. Aydın Özkan'ın Grek, Roma, Bizans, Sasani, Memluk, Kilikya Ermeni Krallığı, Anadolu Selçuklu, Mardin Artuklu, Venedik ve Osmanlı sikkelerini içeren toplam 1189 adet antik sikke (Çizelge 1) koleksiyonunda⁶ da koleksiyonerin deneyimleri ve bilgi birikimi kendini göstermektedir. Aydın Özkan koleksiyonuna dahil ettiği farklı dönemlere ait sikkelerin çözümlemesini yapabilmek için zengin bir kütüphane oluşturmakla kalmayıp mesleki bilgi ve deneyimleri sayesinde bronz ve gümüş sikkelerin konservasyonunu, bakımını, temizliğini de yapmaktadır.⁷

Bizans Sikkeleri

Aydın Özkan'ın sikke koleksiyonunda 75 adet Bizans sikkesi bulunmaktadır. Koleksiyondaki sikkelerden 5'i altındır. Altın sikkelerin 1'i solidus, 1'i tremissis, 3'ü histamenondur. Sikkelerin 70'i bronzdur (Çizelge 2). Bronz sikkelerin imparatorlara göre dağılımına bakıldığında I.Iustinianos, Mauricius ve Anonim Follislerin yoğun olduğu görülmektedir (Çizelge 3). Koleksiyondaki bronz sikkelerin darphane dağılımında ise Konstantinopolis ve Antiokheia darp-haneleri öne çıkmaktadır (Çizelge 4).

Bizans sikkeleri için genel olarak numismatların ortak görüşü 491 yılında imparator olan Anastasius'un sikke reformu baz alınmıştır. Söz konusu reform ile birlikte bozulmuş Geç Roma nummileri piyasadan kaldırılarak, bu sikkelerin yerini daha büyük boyutlu ve üzerinde birimleri yer alan sikkeler basılmaya başlanmıştır. Bu sikkelerin bir önceki dönemden daha farklı olmasıyla birlikte Geç Roma sikkeleri yavaş yavaş piyasadan kalkmaya başlamıştır (Tek 2002: 178). Gümüş ve altın sikkelerin formunda belirgin bir değişiklik göstermeyen sikke reformu, sikkeler üzerinde 498 ve 512 yılları arasında iki dönem özelinde izlenmektedir. Birinci döneme sikkelerine bakıldığında sikkelerin arka yüzünde sikkelerin değer işaretlerini gösteren şu işaretler bulunur: yaklaşık 9 gr "M" (40 nummi), yaklaşık 4.5 gr. "K" (20 nummi) ve yaklaşık 2.25 gr. "T" (10 nummi). İkinci dönem sikkelerinde ise, bu ağırlıklar yaklaşık olarak iki katına çıkarılmış ve ek olarak yaklaşık 2.25 gr. ağırlığında "C" (5 nummi) eklenmiştir (Hendy 1985: 476-477). Sonuç olarak Bizans sikkelerinin I. Anastasius⁸ (491-518) ile başlamış 1453'te İstanbul'un fethi sırasında tahtta oturan XI. Konstantinos'a (1448-1453) olan dönemi içine aldığı söylenebilir⁹

Bizans sikkeleri uzmanlar tarafından beş dönem altında incelenmektedir. Birince dönem; I. Anastasius (491-518) döneminden başlayıp 8. yüzyılın ortalarına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Söz konusu dönemde devletin ekonomik yapısı Roma Dönemi ekonomisi ile benzer bir durumdadır. Öyle ki bu durumda 7. yüzyılda Arap ve Pers akınları süresince devam

⁶ Aydın Özkan koleksiyonunda ayrıca 35 adet Darphane setleri, 389 adet TC sikkeleri ve 150 adet son altı Osmanlı Padişahı sikkeleri bulunmaktadır.

⁷ "Gerçek bir koleksiyoncu; toplayan, topladığı ile ilgili literatürü takip eden, tasnif eden, topladığının bakımını yapan, onları sergileyen ve en önemlisi topladıklarıyla ilgili yayın yapan ya da yaptıran kişidir". Bkz., Evren 1995: 54.

⁸ Anastasius reformunun kökeni imparatorluğun kendisine, Vandal ve Ostrogoth sikkelerine dayanmaktadır. Roma Senatosunun 480'li yılların sonlarında tedavüle sürdüğü sikkelerin arka yüzünde, betimlerin yanı sıra XL (40 nummi) değer işareti yer almaktaydı. Ayrıca bu seri 20 nummilik sikkeleri de içeriyordu. 5. yüzyılda Kartaca'da da tedavüle sürülen geniş bakır sikkeler üzerinde, LXXXIII ya da XLII değer işaretleri yer almaktaydı. Bkz., Metcalf 1969: 8-9.

⁹ 1204'teki Latin istilasından sonra kurulan Nikaia, Epiros, Thessalonika İmparatorlukları ile Trabzon imparatorluğu sikkeleri de Bizans sikkeleri kapsamında ele alınır. Bkz., Tekin 1999: 28.

etmiştir. (Grierson 1999: 2-3). Müslümanların yaptığı fetihler ve ikonakırıcılık tartışmalarının yoğun olduğu 7.ve 9. Yüzyıllara tarihçiler “Karanlık Dönem” olarak adlandırmıştır. Ticaretin ve alışverişin devam ettiği bu dönemde, üretim bantlarının azalması ve buna ek olarak iletişimin büyük ölçüde kesilmesi ile birlikte Bizans ekonomisi önemli derecede zarar görmüştür. Arkeolojik kazılarda bunu destekler nitelikte olup para dolaşımının oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir¹⁰. Bizans İmparatorluğunun 6. ve 7. yüzyıl başlarına dek para basan darphane sayılarının 7. ve 9. Yüzyıl arasında kayda değer şekilde sayısının azaldığı görülmektedir (Morrisson 2002a: 909-966).¹¹ Aydın Özkan koleksiyonunda da söz konusu Karanlık Dönem’e tarihlenen sikke bulunmamaktadır. İkinci dönem ise 8. ve 11.yüzyılın sonuna kadar devam etmektedir. İkinci dönem devletin para kaynakları ile bağlantılıdır. Söz konusu dönemde Bizans ekonomisinin büyümesi, hızlı nüfus artışıyla birlikte tarım odaklı ekonominin genel durumun önemli unsurlarıdır. 8. yüzyıldan başlayarak 12. Yüzyıla kadar ki süreçte şehirler sürekli olarak artarak devam edecektir. Nüfus artışı, kentte oturanların sayılarının artması beraberinde üretim artışını getirmiş ve ticaret canlanmıştır (Laiou 2002: 1148). Anadolu’da gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda ve birçok müze koleksiyonunda en çok rastlanan Bizans sikkeleri bu dönemlerde basılmış olan anonim follislerdir. Bizans döneminde anonim follisler, İmparator Iustinianus’tan sonrasında ikinci altın çağ olarak adlandırılan Makedonya Hanedanlığı’nın I. Ioannes Tzimiskes (969-976) döneminde darp edilmeye başlanmıştır. Bu dönemden I. Alexius’un 1092’deki para reformuna kadar sürmüştür¹². Aydın Özkan koleksiyonunda da 10.yüzyıl sonu ve 11.yüzyıla tarihlenen içinde 17 adet anonim follisin de yer aldığı toplam 24 adet sikke bulunmaktadır.

Üçüncü dönem; I. Aleksios Komnenos (1081-1118)’un reformu ile başlayıp yaklaşık olarak 13. yüzyılın sonlarına kadar olan dönemi kapsamaktadır¹³. 11. Yüzyılın başlarında başlayıp 13. yüzyılın başlarına kadar olan süreçte göze çarpan gelişme Bizans ekonomisinin genişlemesidir. Söz konusu dönemler arasında altın sikke uluslararası saygınlığını elinde tutmasına rağmen 11. yüzyıldan sonra değeri düşürülmüştür. Bu saygınlık Latinlerin 1204’teki istilasına kadar devam etmiş, ancak 1261’de İstanbul’un Latinlerden geri alınmasına rağmen söz konusu durumun önüne geçilememiştir. Önce 1071’de Malazgirt, sonra 1176 yılı Myriocephalon yenilgisi ile Bizans doğuda, Pisidia, Phrygia’nın güney bölümünde ve Lykia Bölgesinin önemli bir kısmındaki egemenliğini kaybetmiştir (Vryonis 1975: 46). Dolayısıyla artık söz konusu dönemde dolaşımda olmayan Bizans sikkelerini de bulmak olası değildir. Aydın Özkan koleksiyonunda da bu döneme ait sikke yer almaz¹⁴.

¹⁰ Korintos, Atina, Efes, Sardis, Afrodissias, Antakya ve Bergama’da gerçekleştirilen kazılarda 688 ile 820 yılları arasında bastırılan bronz sikkeler çok az sayıda ele geçmiştir. Bkz.Morrisson 2002a: 909-966.

¹¹ Buna rağmen ekonomi açısından bu yılların çok da uzun sürmediği söylenebilir. Ekonomik krizin atlatılmasında devletin rolü büyüktür. Örneğin kriz dönemlerinde, devlet ekonominin tarımın etrafında yeniden düzenlenmesini sağlamıştır. Kırsalda para dolaşımını kolaylaştıran bir sistemle “devlet güdümlü” ekonomi yapılandırılmıştır. Bkz., Laiou 2002: 1146; Demirel Gökalp 2013:208.

¹² Anonim follisler için bkz., Demirel Gökalp 2009a:217-250.

¹³ Hazinenin ve para stoklarının azalmasına neden olan askeri ve politik başarısızlıklar nedeniyle 11. yüzyılın sonunda para sisteminde bir kriz yaşanmıştır. Hem parasal hem de mali sistem I. Aleksios tarafından yeniden düzenlenmiştir. I. Aleksios Komnenos, altın para ayarlarını sabitlemek ve piyasadaki para eksikliğini gidermek için daha küçük birimlerde ve içerlerindeki altın ve gümüş oranı düşük yeni para tipleri basmıştır. Bkz., Demirel Gökalp 2013: 211-212.

¹⁴ 1071 yılı Malazgirt Savaşı sonrası Selçukluların Anadolu’ya girmeleri ve yerleşme süresinde kurulan Artukoğulları, Danişmendoğulları, Mengücekoğulları ve Saltuklar gibi beyliklerin sikkelerinin bir çoğu Bizans etkilidir. Bu sikkelerin bir yüzlerinde Bizans tipleri ve Grekçe, diğer yüzlerinde Arap alfabesi görülür. Özme 2010:

Dördüncü dönem; 13. yüzyılın başıyla ile 14. yüzyılın ortalarını kapsamaktadır. Bu dönemde altın sikke basımı sürmüştür ancak gümüş “basilikon” un ikinci bir türevi olarak kalmıştır. 13. yüzyılın sonlarına doğru diğer bakır sikkeler gibi tetarteron ortadan kaldırılmış ve II. Andronikos ve III. Andranikos (1328-1341) dönemlerinde “Assaria” adı verilen hafif ağılıkta olan sikke dolaşıma girmiştir. Söz konusu iki imparator neredeyse her yıl assaria üzerindeki modelleri değiştirdiği ve üzerinde birtakım değişiklikler yaptıkları için korumasız, bozuk ve yeniden üretilmeyecek numunelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Grierson, 1999: 22). İki veya dört kanatlı melek olarak bilinen Kerubim ve altı kanata sahip Seraphim figürleri 13. yüzyılın ortalarında VIII. Mikhael (M.S.1259-1282) ve II. Andronikos (M.S.1282-1328) sikkelerinde görülmeye başlamıştır.¹⁵ Anadolu’da doğal olarak birçok müzede ve arkeolojik kazı buluntularına rastlanmayan bu tip seraphim figürlü 1 adet sikke Aydın Özkan koleksiyonunda bulunmaktadır (kat.no.75). Beşinci dönem olarak adlandırılan bölüm, 14. yüzyılın ortalarında başlayıp İmparatorluğun çöküşüne yani 1453 yılına kadar olan dönemi kapsamaktadır. imparator V. İoannes’in 1367 yılında tedavüle soktuğu gümüş “stavtrato”un yanında bu dönemde iki bakır birim de bulunmaktadır¹⁶.

Ülkemizde yaklaşık son 10 yıldır arkeolojik kazılar, müze ve özel koleksiyonlardaki Bizans sikkeleri konulu gerçekleştirilen kitap/katalog/tez/makale gibi bilimsel çalışmalar ivme kazanmıştır.¹⁷ Özellikle Bizans sikke dolaşımı çalışan araştırmacılara iyi bir veri olacağı düşünüldüğü için bu katalog çalışması da gerçekleştirilmiştir. Kuşkusuz en çok kazı buluntuları sistimli bir şekilde çalışılan alandan ve tabakadan geldiği için köken ve tarihlendirme yapılabilmesi için oldukça önemlidir. Çünkü sikkeler, ele geçtikleri tabakadaki diğer buluntu örnekleri ile örneğin: seramik, cam, maden, tekstil, mimari gibi veriler ile birlikte değerlendirilebilir. Sikke verileri de ele geçtikleri bölgenin genel ekonomik tarihi içinde, tarihsel olaylar ile yorumlanır. Örneğin herhangi bir arkeolojik kazıda ele geçen Bizans sikkelerinin dağılımına bakarak, yapı komplekslerinin en son kullanıldıkları evre sikke buluntularıyla desteklenebilir. Ne yazık ki müze çalışmaları ya da özel koleksiyonlar için aynı durum söz konusu olmayabilir. Çünkü eserler müzelere satın alma, hibe, müsadere yani el koyma gibi yollarla gelmektedir. Doğası gereği bir toplumun maddi kültürünün en göze çarpan parçası olan madeni paraların siyasi ya da kültürel sınırlar arasında dolaşımını çalışan araştırmacılar için Aydın Özkan koleksiyonundaki Bizans sikkeleri, Anadolu genelinde Bizans sikke sirkülasyonu çalışan araştırmacılar için iyi bir veri kaynağı olacak niteliktedir.

148-150; Tek ve Demirel Gökalp 2010: 178-186. Ayrıca Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da İnalıoğulları ve Artukoğullarının hakim olduğu bölgede 11.yüzyıla tarihlenen Bizans sikkeleri kontrmarklanmak suretiyle 12.yüzyılda bölgedeki beylikler tarafından yeniden tedavüle sokulmuştur. Bkz., Tekin 1996: 48-50; Weller 1975: 475-77; Lowick, Bendall ve Whitting 1977.

¹⁵Bizans sikkelerinin üzerinde yer alan İsa, Meryem, Azizler ve Kerubim ve Serafim örnekleriyle göksel varlıkların detaylı tartışıldığı ve Bizans sikkelerini ikonografik bakımdan değerlendiren çalışma için bkz., Ünal 2015.

¹⁶Bunlar Fransız “dernier tournois”ın modelinde “tornese” ve bundan 1 gr. hafif olan “follaro”dır.

¹⁷2019 yılı Mayıs ayına kadar gerçekleştirilmiş olan Anadolu’da Bizans sikkeleri konulu çalışmalar için bkz., Karanfil 2019.

Katalog

IANASTASIUS (491-518)

Konstantinopolis

III. Dönem

Follis (Büyük)

Öy. : DNANASTA SIVSPPAVC

Büst sağ tarafa dönük biçimdedir ve büst zırhlı paludamentumludur.

Ay. : **M**, işaretin yukarısında haç, sağında ve solunda yıldız aşağı kısmında ofis harfi, kesimde ise **CON**

MS. 498-518

1AE 34 mm, 17,69 g, ky.6. Of. B; Ref. DOC 1, s.19, no.23b.4; Env.no.: 329 (Levha 1)

2AE 32 mm, 18,03 g, ky.6. Of. F; Ref. DOC 1, s.19, no.23e.1; Env.no.: 936 (Levha 1)

Yarım Follis

Öy. : DNANASTA SIVSPPAVC

Büst sağ tarafa dönük biçimdedir ve büst zırhlı paludamentumludur.

Ay. : **K**, sol kısımda haç, sağda ise ofis harfi bulunmaktadır.

MS. 498/518

3 AE 27 mm, 6,51 g, ky.6. Of. F; Ref. DOC 1, s. 24, no.24d.2; Env.no.: 411 (Levha 1)

I. IUSTINUS (518-527)

Konstantinopolis

Follis

Öy. : DNIVSTI NVSPPAVC

Büst sağ tarafa dönük biçimdedir ve büst zırhlı paludamentumludur.

Ay. : **M**, işaretin yukarısında haç, sağında ve solunda yıldız aşağı kısmında ofis harfi, kesimde ise **CON**

MS. 518/27

4 AE 32 mm, 14,51 g, ky.12. Of. F; Ref. DOC 1, s.39, no.8c.3; Env.no.: 330 (Levha 1)

Pentanummia

Öy. : Yazı okunmuyor. Büst sağa dönük, diademlidir.

Ay. : Kristogram, solda Of. Harfi sağda **€**

MS. 518/27

5 AE 13 mm, 2,23 g, ky.6. Of. F; Ref. DOC 1, s.45, no.21c.2; Env.no.: 291 (Levha 1)

I. IUSTINIANUS (527-565)

Konstantinopolis

Tremissis

Öy. : DNIVSTINI ANVSPPAVC

Büst sağ tarafa dönük biçimdedir ve büst zırhlı paludamentumludur.

Ay. : VICTORIAAVCVSTORVM

Victoria sağa yürüyor sola bakarak, sağ elde çelenk sol elinde haçlı glabus ve sağ boşluk kısmında yıldız bulunmaktadır, kesimde **CONOB**

MS. 527/65

6 AV 1,48 g, 19 mm, ky.6; Ref. DOC 1, s. 75, no.19.1; Env.no.: 684 (Levha 1)

Follis

Öy. : DNIVSTINI ANVSPPAVC

Büst sağ tarafa dönük biçimdedir ve büst zırhlı paludamentumludur.

Ay. : **M**, solda yıldız, yukarıda ve sağda haç, aşağıda Of.harfi, kesimde: **CON**

MS. 527/38

7 AE 28 mm, 16,37 g, ky.6. Of. A; Ref. DOC 1, s.78, no.28a.1; Env.no.: 118 (Levha 1)

8 AE 30 mm, 14,22 g, ky.7. Of. A; Ref. DOC 1, s.78, no.28a.3; Env.no.: 410 (Levha 1)

9 AE 31 mm, 13,60 g, ky.7. Of. A; Ref. DOC 1, s.78, no.28a.3; Env.no.: 409 (Levha 1)

10 AE 31 mm, 13,51 g, ky.7. Of. A; Ref. DOC 1, s.78, no.28a.3; Env.no.: 332 (Levha 1)

11 AE 33 mm, 15,62 g, ky.6.Of. F; Ref. DOC 1, s.79, no.28c.1; Env.no.: 408 (Levha 1)

Öy. : Aynı

Ay. : Aynı, fakat sol ve sağ boşlukta haç

12 AE 30mm, 13,80 g, ky.5.Of. ?; ; Env.no.: 331 (Levha 1)

Yarım Follis

Öy. : DNIVSTINI ANVSPPAVC

Büst sağa dönük, diademli, zırhlı ve paludamentumludur.

Ay. : **K**, solda haç, yukarıda ve aşağıda yıldız, sağda Of.harfi.

MS. 527/38

13 AE 23 mm, 8.55 g, ky.6. Of. ?; Env.no.: 119 (Levha 2)

(Tarihli) Yarım Follis

Öy. : DNIVSTINI ANVSPPAVC

Büst cepheden, tüy sorguçlu miğferli, zırlı ve kalkanlı biçimde, kalkan kısmının üzeri süvari betimlidir, sağ alde glabus ve sağ boşlukta haç bulunmaktadır.

Ay. : **K**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı, aşağıda ise ofis harfi bulunmaktadır.

MS. 543/44

14 AE 25 mm, 10.39 g, ky.6. Of. Δ; tarih: ΧΥ/ΙΙ; Ref. DOC 1, s.97, no.67a; Env.no.: 167 (Levha 2)

Dekanummia

Öy. :]ANVSPPAVC

Büst sağa dönük, diademli, zırlı ve paludamentumdur.

Ay. : **I**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı, kesimde:

CON

MS.552/53

15 AE 21 mm, 4.48 g, ky.5; tarih: X/ X/Ϛ; Ref. DOC 1, s.100, no.86.2; Env.no.: 337 (Levha 2)

Thessalonika

16 Nummi

Öy. : DNIVSTINI ANVSPPAVI

Büst sağa dönük, diademli, zırlı ve paludamentumdur.

Ay. : **IS**, sol ve sağda A ile P, yukarıda haç, kesimde **TES**

MS.527/562

16 23 mm, 5.52 g, ky.12; Ref. DOC 1, s.105, no.98a.5; Env.no.: 1198 (Levha 2)

Antiokheia

Follis (Tip IV)

Öy. : DINISTINI AVNSPP[

Büst sağa dönük, diademli, zırlı ve paludamentumdur.

Ay. : **M**, yukarıda haç, solda ve sağda *, aşağıda Of.harfi, Kesimde: ΘΥΠΟΛΣ

MS.537/539

17 28 mm, 14.70 g, ky.5. Of. A; Ref. DOC 1, s.139, no.212a.1; Env.no.: 165

(Levha 2)

Tarihli (Tip B)

Öy. : DNIVSTINI ANVSPPAVC

Büst cepheden, zırlı, tüy sorguçlu miğferli, diademlidir. Sağ elinde haçlı glabus, sol boşlukta haç. Sol omuz kısmında ise süvari betimli kalkan bulunmaktadır.

Ay. : **M**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı ve altında yıldız, aşağıda ise ofis harfi bulunmaktadır. Kesimde: ΘΕΥΡΟ

MS.542/543

18 AE 41 mm, 19.11 g, ky.6. Of. A; Ref. MIB 1, s.146, no.144b; Env.no.: 689 (Levha 2)

Yarım Follis (Tip C)

Öy. : DNIVSTINI ANVSPPAVC

Büst cepheden, zırlı, tüy sorguçlu miğferli, diademlidir. Sağ elinde haçlı glabus, sol boşlukta haç. Sol omuz kısmında ise süvari betimli kalkan bulunmaktadır.

Ay. : **K**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır.

Kesimde:

MS.547/48

19 AE 27 mm, 8.45 g, ky.12; Ref. DOC 1, s.149, no.238.2; Env.no.: 268 (Levha 2)

Pentanummia

Öy. : DNIVSTINI ANVSPPAVC

Büst sağa dönük, diademli, zırlı ve paludamentumdur.

Ay. : **Ε**, sağda Of.harfi.

MS.529-539

20 AE 17 mm, 2.25 g, ky.6; Of. A; Ref. DOC 1, s.154, no.: 268a; Env.no.: 278 (Levha 2)

21 AE 19 mm, 1.48 g, ky.12; Of.; Γ; Ref. DOC 1, s.155, 268c.2; Env.no.: 277 (Levha 2)

Öy. : Aynı

Ay. : **Ε** sağda *

MS.551-560

22 AE 15 mm, 1.95 g, ky.5; Ref. DOC 1, s.156, no.271.5; Env.no.:1201 (Levha 2)

II. IUSTINUS

(565–578)

Konstantinopolis

Follis

Öy. : DNIVSTI NVSPPAVC

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturur vaziyette, II. Iustinus cepheden sağ elinde haçlı glabus tutuyor, Sophia ise elinde haçlı asa tutmaktadır. Her ikisinin baş kısmında nimbus bulunmaktadır.

Ay. : **M**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Kesimde: **CON**

MS. 571/72

23 AE 33 mm, 14.76 g, ky.6. Of.: Δ; tarih: ϸ; Ref. DOC 1, s.209, no.32d; Env.no.: 333 (Levha 2)

MS. 574/75

24 AE 33 mm, 14.26 g, ky.6. Of. Δ; tarih: X; Ref. DOC 1, s.212, no.38d.1; Env.no.: 937 (Levha 2)

Yarım Follis

Öy. : DNIVSTI NVSPPAVC

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturur vaziyette, II. Iustinus cepheden sağ elinde haçlı glabus tutuyor, Sophia ise elinde haçlı asa tutmaktadır. Her ikisinin baş kısmında nimbus bulunmaktadır.

Ay. : **K**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Aşağıda ise ofis harfi bulunmaktadır.

MS. 571/72

25 AE 27 mm, 5.73 g, ky. 6. Of. Γ; tarih: ϸ/I; Ref. DOC 1, s.216, no.51b; Env.no.: 412 (Levha 3)

Pentanummia

Öy. :

Ay. : **Ε**, sağda Of. harfi.

MS. 565-578

26 AE 13 mm, 1.32 g, ky. 6. Of. B; Ref. DOC 1, s.219, no.60b.5; Env.no.: 392 (Levha 3)

27 AE 17 mm, 1.85 g, ky.6.Of. Γ ; Ref. DOC 1, s.219, no.60c.4; Env.no.: 263 (Levha 3)

Nikomedia

Folis

Öy. : DNIVSTI NVSPPAVC

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturur vaziyette, II. Iustinus cepheden sağ elinde haçlı glabus tutuyor,

Sophia ise elinde haçlı asa tutmaktadır. Her ikisinin baş kısmında nimbus bulunmaktadır.

Ay. : **M**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Kesimde: **NIKO**

MS.567/68

28 AE 30 mm, 11,12 g, ky.6. Of. B; tarih II/ I; Ref. DOC 1, s.227, no. 93b.3; Env.no.: 179 (Levha 3)

Kyzikos

Follis

Öy. : DNIVSTI NVSPPAVC

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturmaktadır. Cephe-den betimlenmişler ve başlarının arasında haç bulunmaktadır.

Ay. : **M**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Aşağıda ise ofis harfi bulunmaktadır.

Kesimde: **KYZ**

MS.576/77

29 AE 30 mm, 12.08 g, ky.6. Of. A; tarih: X/II; Ref. DOC 1, s.237, no.125a.1; Env.no.: 120 (Levha 3)

Antiokheia

Yarım Follis

Öy. : Aynı

Ay. : **K**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Kesimde: **Ρ**

MS. 566

30 AE 26 mm, 6.43 g, ky.6; tarih: II; Ref. DOC 1, s.242, no.146; Env.no.: 265 (Levha 3)

II. TİBERİUS

(578-582)

Konstantinopolis

Dekanummium

Öy. : ONTİBΕ RPPAV

Büst cepheden, zırhlı, haçlı taç giyimlidir.

Ay. : **T**, yukarıda haç, solda ve sağda *. Kesimde **CON**

MS.578

31 AE 20 mm, 2,96 g, ky.6; Ref. DOC 1, s.274, no.18.1; Env.no.: 938 (Levha 3)

Öy. : CO NTAVPPA

Büst cepheden, zırlı, haçlı taç giyimlidir.

Ay. : X, yukarıda haç

MS. 579/82

32 AE 22 mm, 4.10 g, ky.6; Ref. DOC 1, s.275, no.20b.1; Env.no.: 416 (Levha 3)

MAURICIUS TIBERIUS (582-602)

Konstantinopolis Follis

Öy. : ONMAVRC TIBERPPAVC

Büst cepheden, tüy sorguclu miğferli, zırlı, süvari betimli kalkanlı ve sağ elinde haçlı globus tutuyor.

Ay. : M, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Aşağıda ise ofis harfi bulunmaktadır. Kesimde: CON

MS.584/85

33 AE 30 mm, 9,76 g, ky.7. Of. Γ; tarih: II/I; Ref. DOC 1, s.303, no.25; Env.no.: 267 (Levha 3)

Öy. : DNMAVRC TIBERPPAVC

Büst cepheden, tüy sorguclu miğferli, zırlı, süvari betimli kalkanlı ve sağ elinde haçlı globus tutuyor.

Ay. : Aynı.

MS 588/89

34 AE 31 mm, 10.68 g, ky.12. Of. Δ; tarih: Ç /I; Ref. DOC 1, s.306, no.30d; Env.no.: 163 (Levha 3)

MS. 589/90

35 AE 31 mm, 8.91 g, ky.12. Of. Γ; tarih: Ç/II; Ref.DOC 1, s.306, no. 31c.1; Env.no.:186 (Levha 3)

Yarım Follis

Öy. : DNMAVRICI TIBERIPPA

Büst cepheden, zırlı, haçlı miğferli. Sağ elinde haçlı glabus tutmaktadır.

Ay. : K, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Aşağıda ise ofis harfi bulunmaktadır.

MS.589/90

36 AE 21 mm, 4.29 g, ky.12. Of.A; tarih: ÇI; Ref. DOC 1, s.313, no.53a.1; Env.no.: 414 (Levha 3)

MS. 589/90

37 AE 23 mm, 4.11 g, ky.12. Of. B; tarih: ÇII; Ref. DOC 1, s.313, no.53b; Env.no.: 413 (Levha 4)

Thessalonica

Yarım Follis

Öy. : [DNMAVRC TIBPPA]

Büst cepheden. Zırlı ve tüy sorguclu miğferli.

Süvari betimli kalkanlı ve sağ elinde haçlı globus tutuyor.

Ay. : K, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır.

Kesimde: TES

MS.589/90

38 AE 24 mm, 5.02 g, ky.6; tarih: ÇI/II; Ref. DOC 1, s.322, no.80; Env.no.: 164 (Levha 4)

Antiokheia

Solidus

Öy. : ONMAVRC TIBPPAVI

Büst cepheden, zırlı ve miğferli, diadem ve pendi-lialı.. Sağ elinde haçlı glabus tutuyor.

Ay. : VICTORI AAVCC

Melek cepheden, sağ elinde ucunda kristogram olan uzun asa P, sağ elinde haçlı glabus tutuyor.

Kesimde CONOB

MS.582-602

39 AV 4,47 g, 21 mm, ky.6. Of. Ref. DOC 1, s.337, no.149f; Env.no.: 685 (Levha 4)

Follis

Öy. : [ONPIOCR , NITPPAIV]

Büst cepheden betimlenmiştir. Konsul kıyafetli ve yonca biçimli taçlıdır. Sağ el kısmında mappa, sol el kısmında ise kartallı asa tutmaktadır.

Ay. : M, işaretin yukarısında haç, sağda ise yıl rakamı bulunmaktadır. Kesimde: THEY

MS. 588/89

40 AE 30 mm, 9.68 g, ky.6; tarih: ÇI; Ref. DOC 1, s.339, no.158a; Env.no.: 266 (Levha 4)

Öy. : DNMACTI CNPACT

Büst cepheden betimlenmiştir. Konsul kıyafetli ve yonca biçimli taçlıdır. Sağ el kısmında mappa, sol el kısmında ise kartallı asa tutmaktadır.

Ay. : M işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısımda haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Aşağıda ise ofis harfi bulunmaktadır, Kesimde:

THEY

MS. 591/92

41 AE 30 mm, 9,79 g, ky.6. Of.Γ; tarih: X; Ref. DOC 1, s.341, no.162c.2; Env.no.: 262 (Levha 4)

Yarım Follis

Öy. : Yazı silik. Büst cepheden betimlenmiştir. Konsul kıyafeti ve yonca biçimli taçlıdır. Sağ el kısmında mappa, sol el kısmında ise kartallı asa tutmaktadır

Ay. : **XX**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısmında haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Kesimde: **P**

MS.586/87

42 AE 25 mm, 7,92 g, ky.6; tarih: 4; Ref. DOC 1, s.346, no.177; Env.no.: 418 (Levha 4)

MS.589/90

43 AE 22 mm, 5,33 g, ky.6; tarih: III/4; Ref. DOC 1, s.347, no.181; Env.no.: 415 (Levha 4)

Öy. : Yazı silik. Büst cepheden betimlenmiştir. Konsul kıyafetli ve yonca biçimli taçlıdır. Sağ el kısmında mappa, sol el kısmında ise kartallı asa tutmaktadır

Ay. : **K**, işaretin sol kısmında A/N/N/O, yukarı kısmında haç, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Kesimde: **P**

MS. 596/97

44 AE 22 mm, 5,18 g, ky.6; tarih: X4; Ref. DOC 1, s.348, no.190; Env.no.: 264 (Levha 4)

FOCAS

(602-610)

Konstantinopolis

Follis (Tip II)

Öy. : 0NFOCA-PERPA

Büst cepheden betimlenmiştir. Konsul kıyafetli ve haç biçimli taçlıdır. Sağ el kısmında mappa, sol el kısmında ise haç tutmaktadır.

Ay. : **XXXX**, işaretin yukarı kısmında A/N/N/O, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Kesimde: **CON**, sonda ise ofis harfi bulunmaktadır.

Tarihi Okunamayan

45 AE 32 mm, 9,64 g, ky.6. Of.A; tarih: ?; Env.no.:340 (ikinci basım, M üzerine, tarih 41) (Levha 4)

Kyzikos

Follis (Tip II)

Öy. : 0MFOCAS PERPAVC

Büst cepheden betimlenmiştir. Konsul kıyafetli ve haç biçimli taçlıdır. Sağ el kısmında mappa, sol el kısmında ise haç tutmaktadır.

Ay. : **XXXX**, işaretin yukarı kısmında A/N/N/O, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Kesimde: **KYZ**, sonda ise ofis harfi bulunmaktadır.

MS.605/6

46 AE 33 mm, 11,17 g, ky.6. Of. A; tarih: II/II; Ref. DOC 2/1, s.182, no.72a.1; Env.no.: 401 (Levha 4)

HERACLIUS

(610-641)

Konstantinopolis

Follis (Tip 3)

Öy. : Yazı yok. Cepheden üç figür ayakta. Heraklius ortada, Heraklius'un sağ tarafında Konstantin, sol tarafında ise Martina bulunmaktadır. Üç figürde khylams ve haçlı tam giyimlidir.

Ay. : **M**, işaretin yukarı kısmında A/N/N/O, sağ tarafta yıl rakamı bulunmaktadır. Aşağıda ise ofis harfi bulunmaktadır. Kesimde: **CON**

MS.615/16

47 AE 30 mm, 8,27 g, ky.7. Of. Δ; tarih: 5; Ref. DOC 2/1, s.289, no.89c.1; Env.no.: 334 (Levha 4)

VI. LEON (886-912)

Konstantinopolis

Follis (Tip 3)

Öy. : LEONBAS ILEVSR0M'

VI. Leon'un büstü cepheden tasvir edilmiştir. İmparator khylamys ve haçlı taç giyimli biçimdedir. Sağ omuzunda ortada bir nokta olan bezeme yer alıyor. Sol elinde akakia var.

Ay. : +LEON/ENΘEBA/SILEVSR/OMEON

MS. 886-912

48 AE 25 mm, 5,15 g, ky.6; Ref. DOC 3/2, s.521, no.8.59; Env.no.: 690 (Levha 4)

VII. KONSTANTINOS

(913-959)

Konstantinopolis

Follis (Tip 5)

(VII. Konstantinos yalnız)

Öy. : +CONST'BA SIL'ROM'

VII. Konstantinos'un büstü cepheden tasvir edilmiştir. İmparator sakallı, loros giyimli ve tacı haçlıdır. Sağ elinde akakia tutmaktadır, sol elinde ise haçlı glabus tutmaktadır.

Ay. : +CONST/ENΘEOBA/SILEVSR/OMEON

M.S. 945/950

49 AE 29 mm, 8,74 g, ky.6; Ref. DOC 3/2, s.566, no.26.4; Env.no.: 856 (Levha 5)

ANONİM FOLLİS'LER (MS. 970–1092)

A2 GRUBU

Öy. : +EMMA NOVHA

İsa'nın büstü cepheden tasvir edilmiştir. Sakallı ve haç nimbusludur. Haçın her kolunda varyasyonlara göre farklı bezemeler yer almaktadır. İsa tunik ve himation giyimlidir. Sağ eli ile pelerini kenarından tutar, sol elinde ise kitap tutmaktadır. Kitap kapağı kısmında ise varyasyonlara göre farklılık gösteren bezemeler yer almaktadır.

Ay. : +IHSCS/XRISTYS/BASILEY/BASILE'

Kitap kapağı, yazının altı ve üzerindeki çeşitli süslemeler yer alır.

MS. 976(?)-1030-35

50 AE 29 mm, 6,39 g, ky.6; Env.no.: 292 (Levha 5)

51 AE 29 mm, 7,52 g, ky.6; Env.no.: 341 (Levha 5)

52 AE 30 mm, 12,98 g, ky.6; Env.no.: 148 (Levha 5)

53 AE 32 mm, 12,91 g, ky.6; Env.no.: 407 (Levha 5)

54 AE 28 mm, 10,42 g, ky.6; Env.no.: 417 (Levha 5)

B GRUBU

Öy. : +EMMA NOVHA

İsa'nın büstü cepheden tasvir edilmiştir. haç nimbuslu, haçın her kolunda "□", haçın sağ ve sol kollarında ise yukarı bölümde boşlukta birer nokta bulunmaktadır. İsa tunik ve himation giyimlidir. Sol eli incili tutmaktadır. Kitap kapağı kısmında ise nokta bezeme bulunmaktadır. İsa'nın, sağ ve sol boşluklarında IC ve XC işaretleri yer almaktadır.

Ay. İki basamaklı bir kaide üzerinde haç bulunmaktadır. Haç kollarında uç kısımlarında birer nokta bulunmaktadır. Haç kolları arasında; IS XS/BAS ILE/BAS ILE

M.S. 1030–35/1042(?)

55 AE 31 mm, 13.00 g, ky.6; Env.no.: 403 (Levha 5)

56 AE 29 mm, 10.34 g, ky.6; Env.no.: 335 (Levha 5)

57 AE 29 mm, 10.08 g, ky.6; Env.no.: 404 (Levha 5)

58 AE 31 mm, 9.66 g, ky.6; Env.no.: 406 (Levha 5)

59 AE 32 mm, 9.03 g, ky.6; Env.no.: 405 (Levha 5)

60 AE 30 mm, 8.85 g, ky.6; Env.no.: 342 (Levha 5)

61 AE 29 mm, 8.77 g, ky.6; Env.no.: 149 (Levha 6)

62 AE 31 mm, 8.23 g, ky.6; Env.no.: 402 (Levha 6)

C GRUBU

Öy. : +EMMA NOVHA

İsa'nın figürü Antiphonetes'in dizlerine kadar belimlenmiştir. Cepheden tasvir edilmiş, sakallı, haç nimbuslu ve haç kısmının her kolunda tek noktalı bezeme bulunmaktadır. İsa tunik ve himation giyimlidir. İsa sağ elini takdis pozisyonunda yukarı doğru kaldırmış ve sol eliyle incili tutmaktadır. Kapağın içindeki bezeme nokta bordürlüdür. Sağ ve sol boşluk kısımlarında IC ve XC yazmaktadır.

Ay. : Haç figürü mücevher taşları ile süslüdür. Haç kısmının her kolunda tek noktalı bezeme bulunmaktadır. Kollar arsında ise; IC-XC / NI-KA yazmaktadır.

M.S. 1042(?)/1050

63 AE 29 mm, 10.07 g, ky.6; Env.no.: 166 (Levha 6)

64 AE 30 mm, 9.69 g, ky.6; Env.no.: 939 (Levha 6)

65 AE 31 mm, 8.24 g, ky.6; Env.no.: 336 (Levha 6)

D GRUBU

Öy. : Yazı yoktur. İsa figürü kare arkalıklı bir tahtta oturmaktadır. Haç nimbuslu ve haç kısmının her kolunda tek noktalı bezeme bulunmaktadır. İsa tunik ve himation giyimlidir. İsa sağ elini takdis pozisyonunda göğsünde tutmaktadır. Sol eli diz kısmındaki kitaptadır. Kitap üzerinde nokta bezeme bulunmaktadır. Sağ ve sol boşluk kısımlarında IC ve XC yazmaktadır.

Ay. : Üç sıra: ISXS/BASILE/BASIL, yazının üzerinde; _ + _ Yazının altında; _ U _

M.S. 1050/1060

66 AE 27 mm, 7.70 g, ky.6; Env.no.:168
(Levha 6)

IV. MİKHAEL

(1034-1041)

Konstantinopolis

Histamenon

Öy. : ΙΗΞΙΣΙΡΕΧΡΕΣΝΑΝΤΙΗΝ

İsa'nın büstü cepheden tasvir edilmiştir. Haç nimbuslu ve haç kısmının her kolunda tek noktali bezeme bulunmaktadır. İsa tunik ve himation giyimlidir. İsa sağ elini takdis pozisyonunda göğsünde tutmaktadır. Sol eli diz kısmındaki kitaptadır. Kitap üzerinde nokta bezeme bulunmaktadır. Bordür kısmı üç sıralı ve noktali.

Ay. : +ΜΙΧΛΗ ΛΒΑΣΙΛΕ ΨΣΡΜ

İmparator'un büstü cepheden, sakallı, mücevherli loros giyimli ve pendiliali taç vardır. Sağ elinde labarum tutmaktadır. Sol elinde ise haçlı glabus tutar. Sol üstte tanrının eli yer alıyor. Bordür kısmı üç sıralı ve noktali.

MS. 1034-1041

67 AV 4.34 g, 23 mm, ky.6; Env.no.: 686
(Levha 6)

X. KONSTANTİNOS

(1059-1067)

Konstantinopolis

Histamenon (Tip 1a)

Öy. : +ΙΔΞΙΣΙΡΧ ΡCΝΑΝΤΙΗΝ

İsa figürü kare arkalıklı bir tahtta oturmaktadır. Haç nimbuslu ve haç kısmının her kolunda tek noktali bezeme bulunmaktadır. İsa tunik ve himation giyimlidir. Sağ eli ile pelerini kenarından tutar, sol elinde ise kitap tutmaktadır. Bordür çift sıra noktali.

Ay. : +ΚΩΝΡΑΛ ΟΔΟΥΚΑ

İmparator ayakta cepheden. Sakallı, loros ve pendiliali haçlı taç giyimlidir. Sağ elinde labarum, sol elinde ise haçlı glabus tutmaktadır. Bordür çift sıra noktali.

MS. 1059/67

68 AV 4,36 g, 26 mm, ky.6; Ref. DOC 3/2, s.768, no.1a.5; Env.no.: 687 (Levha 6)

Follis (Tip 1)

Öy. : +ΕΜΜΑ ΝΟΒΗΑ

Cepheden tasvir edilmiş, sakallı, haç nimbuslu ve haç kısmının her kolunda tek noktali bezeme bulunmaktadır. İsa tunik ve himation giyimlidir. Sağ eli ile pelerini kenarından tutar, sol elinde ise kitap tutmaktadır. Sağ ve sol boşlukta IC / XC yazmaktadır.

Ay. : Sağda: +ΚΩΝΤΑΚ

Solda: ΕΥΔΚΑΥΓΟ

Solda Eudokia ayakta. Cepheden tasvir edilmiş, pendiliali taçlı ve lorosludur. Sağ kısımda Konstantinos ayakta cepheden tasvir edilmiştir. Pendiliali taçlı ve lorosludur. Aralarında ortasında haç bulunan labarum tutmaktadırlar. Labarum üç basamaklı kaide üzerinde durmaktadır. Her ikisi de bir elini göğsüne götürmüş pozisyonunda tasvir edilmiştir.

M.S. 1059/1067

69 AE 30 mm, 8.62 g, ky.6; Env.no.: 339
(Levha 6)

70 AE 26 mm, 7.21 g, ky.6; Env.no.: 338
(Levha 7)

71 AE 23 mm, 6.81 g, ky.6; Env.no.: 391
(Levha 7)

VII. MİKHAEL DUCAS

(1071-1078)

Konstantinopolis

Histamenon (Tip II)

Öy. : Cepheden tasvir edilmiş, uzun sakallı, haç nimbusludur. İsa tunik ve himation giyimlidir. Sağ eli göğsündedir, sol eli kitabı altında tutmaktadır. Büstün solunda ve sağında: IC / XC. Sikkenin etrafı çift sıra nokta bordürlüdür.

Ay. : +ΜΙΧΛΗ ΡΑΚΙΑΟΔ

İmparatorun büstü cepheden tasvir edilmiştir. Sakallı ve yakalı loros giyimlidir. Haçlı ve pendiliali taç vardır. Sağ elinde labarum ve sol elinde haçlı glabus tutmaktadır. Sikkenin etrafı çift sıra nokta bordürlüdür.

(d)

MS.1071/78

72 AV 4.48 g, 22 mm, ky.6; Env.no.: 688
(Levha 7)

Follis

Öy. : Yazı yok. İsa'nın büstü cepheden tasvir edilmiştir. Sakallı, başının arkasında haç nimbus vardır. Tunik ve himation giyimlidir. Sağ eli yukarıda takdis pozisyonundadır. Sol elinde kitap tutuyor. Haç nimbusun sağ ve sol kollarında ise IC ve XC okunmaktadır.

Ay. : +ΜΙΧΛΗ ΡΑΚΙΑΟΔ

İsa'nın büstü cepheden tasvir edilmiştir. Sakallı ve başında pendiliali taç vardır. Yakalı loros giyimlidir. Sağ elinde labarum, sol elinde ise haçlı glabus tutmaktadır.

MS. 1071/78

73 AE 27 mm, 6.91 g, ky.6; Env.no.: 150 (X. Konstantinos, Tip 1 üzerine ikinci basım) (Levha 7)

74 AE 20 mm, 3,22 g, ky.6; Env.no.: 180
(Levha 7)

**II. ANDRONİKOS ve IX. MİKHAEL
(1294-1320)**

Konstantinopolis

Assaria (Tip III)

Öy. : Seraphim

Ay. : ΑΝΔΡΟΝΙΚΟC-MIXΔΕCΠΟΤΗC

Andronikos ve Mikhael'in 4/3 cepheden tasviri.
Aralarında patrik haçı tutuyorlar.

75 AE 21 mm, 1,92 g, ky.12; Ref. DOC 5/2,
Pl. 37, no.642; Env.no.:1200 (Levha 7)

KAYNAKLAR

- Artuk, İ., (1982), “Nümismatik İlmi ve Faydalarına Kısa Bir Bakış”, Türk Nümismatik Dergisi 9; 10.
- Aydos, O. S., (2008), “Taşınır Kültür Varlığı Koleksiyonculuğuna İlişkin Değerlendirmeler”, Ankara Barosu Dergisi, 66/4, s. 62-75.
- Demirel-Gökarp, Z., (2009), Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Demirel-Gökarp, Z., (2009), "Malatya Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Bizans Anonim Follisleri", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9, Sayı 1, s. 217–250.
- Demirel-Gökarp, Z., (2013), “Bizans Ekonomisi”, (Ed. L. Kayapınar), Bizans Tarihi Anadolu Üniversitesi, s. 202-229, Eskişehir,
- Durmaz, Ö., (2012), “Grafik Tasarım Tarihi İle İlgili Kişisel Koleksiyonların Sanal Ortamda Kamusallaşması”, Türkiye Tasarım Tarihi Topluluğu Toplantıları, 17-18 Mayıs: 1-11.
- Evren, B., (1995), “Gerçek Koleksiyoncu Kimdir?”, Tombak, Antika Kültürü, Koleksiyon ve Sanat Dergisi 6: s. 54-57.
- Handy, M., (1985), Studies in the Byzantine Monetary Economy c.300-1450, Cambridge.
- Grierson, P., (1999), Byzantine Coinage, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C.
- Karanfil, S., (2019), Kocaeli Müzesindeki Bizans Sikkeleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Konukçu, İ., (2007), Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Laiou, A. E., (2002), “The Byzantine Economy: An Overview”, (Ed. Angeliki E. Laiou), The Economic History of Byzantium: From the Seventh through the Fifteenth Century 3, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington, D.C, s. 1145-1164.
- Lowick, N.M., S. Bendall ve P.D:Whitting, (1977), The Mardin Hoard Islamic Countermarks on Byzantine Folles, Hampshire.
- Metcalf, D.M., (1969), The Origins of the Anastasius Currency Reform, Amsterdam.
- MORRISSON, C., (2002), Antik Sikkeler Bilimi Nümismatik Genel Bir Bakış, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Morriison, C., (2002a), “Byzantine Money: Its Production and Circulation” (Ed. Angeliki E. Laiou), The Economic History of Byzantium: From the Seventh through the Fifteenth Century 2, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C, s. 909-966
- Önen, Z., G. Tunç ve M. Türkyılmaz, (2007), Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Vekam Yayınları, Ankara.
- Özme, A., (2010), “Anadolu Selçuklu Sikkelerinde Bizans sikkeleri”, 1. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler, İstanbul, s. 148–150.

Targaç, M.İ., (2016), Türkiye’de Antik Sikke Koleksiyonerliği Olgusu ve Anadolu Baskılı Sikkeler Genelinde “Kalkedon-Kadıköy”,

<<https://independent.academia.edu/iskendertargac>>erişim tarihi:08.04.2020

Tek, A. T., (2002),Arykanda Kazılarında Bulunan Antik Sikkeler Üzerinde Yeni İncelemeler: 1971-2000 Sezonları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tek, A.T., Z. Demirel Gökalp, (2010), “12. Yüzyıl Bizans Dünyasında Para”, 1. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler, İstanbul, s. 178–186.

Tekin, O., (1994), Grek ve Roma Sikkeleri, Yapı Kredi Koleksiyonları-2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Tekin, O., (1996), “Aşağıanzaf (Van) Kazısında İslami Kontrmarklı Bir Bizans Sikkesi”, Toplumsal Tarih 36, s. 48-50.

Tekin, O., (2004), Eski Yunan, Roma ve Bizans Altın Sikkeleri”, (Ed. Ş. Şentürk ve S. Özpala-bıyıklar), Altının İktidarı, İktidarın Altınları: Yapı Kredi Altın Sikke Koleksiyonu Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul, s. 39-67.

Weller, H., (1975),“Turkie Countermarks”, The Numismatic Circular 83, s. 475-77.

Ünal, C. (2015), Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Vryonis, S. Jr., (1975), “Nomadization and Islamization in Asia Minor”, DOP, 29, s. 41-75.

Grek ve Roma Eyalet	Roma İmparatorluk	Bizans	Sasani	Memluk	Kilikya Ermeni Krallığı	Anadolu Selçuklu	Mardin Artuklu	Venedik	Osmanlı	Toplam
560	238	75	3	5	103	23	10	1	171	1189

Çizelge 1. Aydın Özkan Antik ve İslami Sikke Koleksiyonu

Darphane	Konstantinopolis				Thessalonika			Nikomedia		Kyzikos		Antiokheia			Toplam
Birim	40	20	10	5	40	20	16	40	20	40	20	40	20	5	
I. Anastasius	2	1													3
I. Iustinus	1			1											2
I. Iustinianus	6	2	1				1					2	1	3	16
II. Iustinus	2	1		2				1		1			1		8
II. Tiberius			2												2
Mauricius	3	2				1						2	3		11
Focas	1									1					2
Heraclius	1														1
VI. Leon	1														1
VII. Konstantinos	1														1
Anonim A2	5														5
Anonim B	8														8
Anonim C	3														3
Anonim D	1														1
X. Konstantinos	3														3
VII Mikhael	2														2
II. Andronikos ve IX Mikhael	1														1
Toplam	41	6	3	3	-	1	1	1	-	2	-	4	5	3	
	53				2			1		2		12			70

Çizelge 2. Aydın Özkan Koleksiyonu'ndaki Bronz Sikkelerin İmparatorlara, Darphanelere ve Birimlere Göre Dağılımı

Çizelge 3. Aydın Özkan Koleksiyonu'ndaki Bronz Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı

Çizelge 4. Aydın Özkan Koleksiyonu'ndaki Bronz Sikkelerin Darphane Dağılımı

Levha 1

Levha 2

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

Levha 3

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

Levha 4

Levha 5

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

Levha 6

Levha 7

70

71

72

73

74

75